

ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านทันตสุขภาพของผู้ใช้บริการทันตกรรม
: กรณีศึกษาโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระ
Factors Associated with Oral Health Behavior of Dental Service
: Case Study Wiang Sa Crown Prince Hospital

นิตยา เจริญกุล*

นักศึกษานิพนธ์เอก หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Nittaya Jaroenkul*

Doctor of Philosophy Program in Development Administration,
Suan Sunandha Rajabhat University

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาพฤติกรรมด้านทันตสุขภาพ และศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมด้านทันตสุขภาพของผู้รับบริการในโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระ ตามโมเดล PRECEDE Framework ระหว่างเดือนมกราคม - เดือนมีนาคม พ.ศ. 2556 รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ ออกแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ด้วยแบบสอบถาม ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ออกแบบการวิจัยโดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อเป็นส่วนเติมเต็มการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้กลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณด้วยวิธีของ Taro Yamane จำนวน 391 ราย สำหรับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก 32 ราย

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้บริการเป็นเพศหญิงร้อยละ 74.2 เพศชายร้อยละ 25.8 ส่วนใหญ่จบการศึกษาปริญญาตรี รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า 20,000 บาทคิดเป็นร้อยละ 36.3 ใช้บริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระมากกว่าที่อื่นคิดเป็นร้อยละ 93.9 บริการทันตกรรมที่ใช้คือ บริการอุดฟันมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55.1 สิทธิการรักษาส่วนใหญ่ใช้สิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า คิดเป็นร้อยละ 42.5 ด้านความรู้ด้านทันตสุขภาพพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง และมี

* ผู้ประสานงานหลัก (Corresponding Author)
e-mail: nittaya_27@yahoo.com

ทัศนคติต่อทันตสุขภาพในเชิงบวก คิดเป็นร้อยละ 55.0 ได้รับข่าวสารด้านทันตสุขภาพทางสื่อโทรทัศน์ คิดเป็นร้อยละ 91.2 ด้านการส่งเสริมสนับสนุนและการเป็นตัวอย่างต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพพบว่า ได้รับการส่งเสริมแนะนำจาก ทันตแพทย์ผู้รักษาคิดเป็นร้อยละ 66.5 ด้านพฤติกรรม การดูแลตนเอง โดยรวมมีสุขภาพอยู่ในระดับปานกลาง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ผู้ปกครองที่เป็นมารดาควรถูกกำหนดให้เป็นผู้มีบทบาทในการดูแล สมาชิกในครอบครัวต่อการมีพฤติกรรมดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพ รวมถึงการดูแลเด็กในครอบครัว และเป็นเป้าหมายในการณรงค์ให้เกิดทันตกรรมป้องกันในครอบครัว ดังนั้นการให้ความรู้ด้านทันตสุขภาพ การให้คำแนะนำ หรือการเป็นตัวอย่าง ควรกระทำต่อผู้หญิงเป็นกลุ่มแรก เพื่อที่จะกระจายผลทันตสุขภาพ นี้ สู่ระดับครอบครัวและชุมชน ประเด็นในการสื่อสารข่าวหรือความรู้ด้านทันตสุขภาพควรกระทำแบบ ต่อเนื่องและครอบคลุมจำนวนครั้งที่มากขึ้นเพื่อเป็นการกระตุ้นการดูแลรักษาและการป้องกัน

คำสำคัญ : พฤติกรรมด้านทันตสุขภาพ ผู้ใช้บริการทันตกรรม ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมด้านทันตสุขภาพ

Abstract

The purposes of this research were 1) to study of the oral health behaviors of dental patients in Wiang Sa Crown Prince hospital and 2) study the factors in accordance with PRECEDE Framework model that affected oral health behaviors of dental patients in Wiang Sa Crown Prince hospital between January 2013 - March 2013. The researcher used the mixed methodology of quantitative research and qualitative research. The instruments used for collection data of qualitative research was a questionnaire. While indepth-interview were the data collection tool for quanlitative research. The samples used in quantitative research were 391 patients acquired by means Taro yamane collection method. The sample used in quanlitative research were 32 patients who were indepth-interviewed.

The result of the study revealed that: most of dental patients: 74.2% were female patients, 25.8% were male patients. The majority of dental patients got bachelor degree. The monthly average income of their families was 20,000 baht. When they needed dental care, 93.9% of them went to Wiang Sa Crown Prince Hospital. The most popular dental care was calcium scale removing (55.1%). Forty two point five percentage of dental patients used health insurance coverage cord related of patient. The researcher found that it was out moderate level. In the aspect of attitude towards dental health. Most of them, 55.50%, had positive attitude. The percentage of patients attained dental health via T.V.

media was 91.2% Related to dental health promotion, the researcher found that 66.50% of dental patients had been instructed or advised in the field of dental care by dentists. Finally, in the aspect of dental self-care behavior of patients, as a whole, were out moderate level.

Keywords : Dental health behavior, The use of dental services, Factors that affect dental health

บทนำ

จากเป้าหมายหลักของการดูแลสุขภาพช่องปากคือการเก็บรักษาฟันไว้เพื่อการใช้งานตลอดชีวิต และการสำรวจสุขภาพช่องปากในระดับประเทศครั้งที่ 7 พ.ศ. 2553-2554 ของประเทศไทย พบว่าโรคที่เป็นสาเหตุหลักของการสูญเสียฟันคือโรคฟันผุ (Ministry of Public Health, 2008) การส่งเสริมแนวคิดทันตสุขภาพหรือ ทันตกรรมป้องกัน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะลดอัตราหรือชะลอการเกิดโรคในช่องปาก ซึ่งส่วนหนึ่งของทันตกรรมป้องกันก็คือ การส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมดูแลสุขภาพด้วยตนเอง อันจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมและติดตามให้มีเพิ่มมากขึ้นเพื่อลดภาระการรักษา รวมถึงการดูแลตนเองในระหว่างเกิดอาการของโรคในช่องปากเพื่อมิให้อาการของโรคลุกลามรุนแรงจนไม่อาจรักษาฟันหรืออวัยวะอื่นในช่องปากได้

ทั้งนี้ การศึกษาถึงปัจจัยที่สามารถอธิบายพฤติกรรมดูแลสุขภาพด้วยตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนไปสู่พฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองดังกล่าว โดยการศึกษาในครั้งนี้ ได้นำตัวแบบแนวคิด PRECEDE Framework ของ Lawrence Green (Green & Kreuter, 1991) มาใช้เพื่ออธิบายพฤติกรรมดูแลสุขภาพด้วยตนเอง ซึ่งแนวคิด PRECEDE Framework เห็นว่าพฤติกรรมด้านสุขภาพมาจากหลายสาเหตุทั้งปัจจัยในตัวบุคคล และปัจจัยนอกตัวบุคคล โดยการศึกษาแบ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมดูแลสุขภาพ โดยกำหนดพื้นที่ศึกษาคือ โรงพยาบาลเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องจากในพื้นที่อำเภอเวียงสระมีตัวชี้วัดภาวะทางทันตสุขภาพหลายประการที่สะท้อนถึงภาวะปัญหาทันตสุขภาพในระดับค่อนข้างสูงกว่าอำเภออื่นๆและสูงกว่าตัวชี้วัดในระดับจังหวัด รวมถึงระดับประเทศด้วย เช่น อัตราร้อยละของเด็ก 12 ปี ที่ปราศจากโรคฟันผุคือ ร้อยละ 25 เมื่อเทียบกับระดับจังหวัดคือ ร้อยละ 33.4 และร้อยละ 45 ในระดับประเทศ หรือค่าเฉลี่ยฟันผุ ถอน อุด ของเด็ก 12 ปี ของอำเภอเวียงสระเท่ากับ 3.07 ซี่/คน เทียบกับ 1.82 ซี่/คน และ 1.55 ซี่/คน ในระดับจังหวัดและระดับประเทศตามลำดับ (Surat Thani Provincial Health Office, 2010)

จากสภาพปัญหาทันตสุขภาพในพื้นที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่กล่าวมาข้างต้น จึงประมวลขึ้นเป็นการศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านทันตสุขภาพของผู้ใช้บริการทันตกรรมศึกษากรณีศึกษาโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี เพื่อหาแนวทางป้องกันและส่งเสริมทันตสุขภาพแก่ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภาวะและพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพของผู้เข้ารับบริการของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพของผู้เข้ารับบริการของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระ จ.สุราษฎร์ธานี

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตทางด้านเนื้อหา
 - 1.1 พฤติกรรมการดูแลตัวเองด้านทันตสุขภาพ ในการศึกษาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการดูแลตัวเองด้านทันตสุขภาพ ประกอบด้วย
 - 1.1.1 พฤติกรรมการดูแลตัวเองในภาวะปกติ
 - 1.1.2 พฤติกรรมการดูแลตัวเองในภาวะเกิดอาการเจ็บป่วยทางทันตสุขภาพ
 - 1.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพของผู้เข้ารับบริการของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระประยุกต์ใช้ตามโมเดล PRECEDE Framework (Green & Kreuter, 1991) โดยจำแนกปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองออกเป็น 3 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยนำปัจจัยเอื้อและปัจจัยเสริมซึ่งแต่ละปัจจัยประกอบด้วยตัวแปรดังนี้
 - 1.2.1 ปัจจัยนำ ประกอบด้วย
 - 1) คุณสมบัติด้านประชากร
 - เพศ
 - อายุ
 - 2) ความรู้และทัศนคติต่อทันตสุขภาพ
 - 3) การรับรู้ต่อปัญหาทันตสุขภาพ
 - 4) การรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพ
 - 1.2.2 ปัจจัยเอื้อ ประกอบด้วย
 - 1) รายได้
 - 2) ระดับการศึกษา
 - 3) อาชีพ
 - 4) การเข้าถึงแหล่งความรู้ด้านทันตสุขภาพ
 - 1.2.3 ปัจจัยเสริม ประกอบด้วย
 - 1) การได้รับการสนับสนุนและตัวอย่างจากครอบครัว
 - 2) การได้รับการสนับสนุนและตัวอย่างจากเพื่อนหรือชุมชน

- 3) การได้รับคำแนะนำ กระตุ้นเตือนจากเจ้าหน้าที่ทันตสาธารณสุข
 - 4) การได้รับความรู้และกระตุ้นเตือนจากสื่อต่างๆ
2. ขอบเขตทางด้านประชากร
- ประชากรในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนผู้ใช้บริการทันตสุขภาพของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระจากฐานข้อมูลของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระระหว่างปี พ.ศ. 2553-2554
3. ขอบเขตด้านเวลา
- เก็บรวบรวมข้อมูลด้านทันตสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างระหว่างเดือน มิถุนายน – กรกฎาคม พ.ศ. 2555

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการศึกษา ได้แก่ประชาชนผู้ใช้บริการทันตสุขภาพของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราช เวียงสระ จากข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2553-2554 มีผู้มาใช้บริการทันตสุขภาพของโรงพยาบาลจำนวน 16,208 คน รายละเอียดประชาชนผู้ใช้บริการทันตสุขภาพ จำแนกตามอายุและประเภทการรักษา ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผู้เข้ารับบริการทันตสุขภาพของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระระหว่างปี พ.ศ. 2553-2554 จำแนกตามอายุและประเภทการรักษา

ประเภทการรักษา	อายุ / จำนวนผู้เข้ารับบริการ (คน)				
	ไม่เกิน 12 ปี	13 - 25 ปี	26 - 59 ปี	ตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป	รวม
ตรวจฟันและสุขภาพช่องปาก	322	424	1,150	483	2,379
ถอนฟัน	1,126	591	2,069	754	4,540
อุดฟัน	447	1,000	1,291	68	2,806
รักษารากฟัน	18	65	135	7	225
ทำและซ่อมฟันปลอม	0	3	30	94	127
เวชศาสตร์ช่องปาก (จ่ายยา)	190	172	576	102	1040
อื่นๆ	468	1,018	2,468	1,137	5,091
รวม	2,571	3,273	7,719	2,645	16,208
(ร้อยละ)	15.9	20.2	47.6	16.3	100.0

ที่มา : โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระ และการปรับคำนวณ

2. กลุ่มตัวอย่าง

2.1 กลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยกำหนดค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 391 ราย และทำการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Stratified Sampling) ตามช่วงอายุ ตามสัดส่วนของแต่ละช่วงอายุของผู้ใช้บริการทันตสุขภาพของโรงพยาบาลฯ

2.2 กลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก กำหนดการเลือกตัวอย่าง (Potisita, 2006) แบบยึดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเป็นหลัก และเป็นตัวอย่างที่เจาะจงเลือกมาจากประชากรแบบ Stratified Sampling ตามช่วงอายุข้างต้น รวมจำนวนตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจำนวน 32 ราย

วิธีการทดลอง

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจากการศึกษาทบทวนทฤษฎี แนวความคิด และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปดำเนินการศึกษาวิจัยตามกรอบแนวความคิดและวัตถุประสงค์ในการวิจัยที่กำหนดไว้

1.1 แบบสอบถาม

โดยแบบสอบถาม เป็นเครื่องมือสำหรับการสำรวจเชิงปริมาณ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 391 ราย เพื่อศึกษาถึง พฤติกรรมการดูแลตนเอง การใช้บริการด้านทันตสุขภาพและปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเอง ซึ่งเนื้อหาของแบบสอบถามมาจากการทบทวนวรรณกรรม งานการศึกษาที่เกี่ยวข้อง และดัดแปลงมาจากแบบสอบถามการประเมินตนเองด้านทันตสุขภาพ (Bureau of Dental Health, 2008) และแบบสอบถามการเฝ้าระวังพฤติกรรมสุขภาพ (Health Education Division, 2006)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นคุณสมบัติด้านประชากรหรือลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง เป็นการเก็บข้อมูลทั่วไปตามลักษณะส่วนบุคคล สถานะทางเศรษฐกิจ การเข้าถึงและการใช้บริการทันตสุขภาพของตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม แบ่งเป็นสามส่วนย่อยคือ (1) ข้อมูลส่วนบุคคลและครอบครัว ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส การศึกษา อาชีพ จำนวน 5 ข้อ (2) รายได้ สิทธิและความสามารถในการจ่ายค่าบริการรักษาทันตกรรม จำนวน 6 ข้อ และ (3) การเข้าถึงบริการและการใช้บริการทันตสุขภาพ จำนวน 6 ข้อ รวมข้อคำถาม 17 ข้อ ส่วนใหญ่เป็นคำถามแบบปลายปิด และให้เลือกคำตอบ

ส่วนที่ 2 ความรู้และทัศนคติด้านทันตสุขภาพ การรับรู้ต่อปัญหาทันตสุขภาพ และการรับรู้ถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพ โดยประกอบไปด้วย (1) คำถามวัดความรู้ด้านทันตสุขภาพ จำนวน 10 ข้อ เป็นคำถามให้เลือกตอบ 2 คำตอบคือ ถูก และ ผิด (2) คำถามเพื่อวัดทัศนคติความคิดเห็นที่มีต่อภาวะทันตสุขภาพ จำนวน 10 ข้อ เป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า Likert Scale (Ajuaon, 2007) 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และ (3) คำถามเพื่อ

วัดระดับการรับรู้ต่อปัญหาทันตสุขภาพและการรับรู้ต่อประโยชน์ของการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพ จำนวน 13 ข้อ เป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า Likert Scale

ส่วนที่ 3 แหล่งความรู้ การส่งเสริมสนับสนุน และการเป็นตัวอย่างต่อพฤติกรรมดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพ จำนวน 11 ข้อ เป็นคำถามแบบปลายปิดให้เลือกคำตอบ และคำถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า

ส่วนที่ 4 พฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพ เป็นคำถามการปฏิบัติตนในการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพ ทั้งในภาวะปกติและภาวะเจ็บป่วยจำนวน 13 ข้อ เป็นคำถามให้เลือกตอบ 3 ข้อ คือ ปฏิบัติเป็นประจำ บางครั้ง หรือไม่ปฏิบัติเลย

1.2 การสัมภาษณ์

ในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้มาใช้บริการของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากผู้ปกครองของเด็กที่มาใช้บริการของโรงพยาบาลฯ ที่มีอายุ 0-3 ปี (ก่อนวัยเรียน) 1. ผู้ปกครองเด็ก 5 คน 2. ผู้นำชุมชน 1 คน และ 3. อสม. 1 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงในแต่ละกลุ่มอายุกลุ่มละ 3 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างผู้ให้บริการของโรงพยาบาลฯ สำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจำนวน 12 คน สัมภาษณ์ทันตแพทย์ผู้ทำการรักษาผู้ให้บริการฯ ในแต่ละกลุ่มอายุ รวมจำนวน 4 คน เจ้าหน้าที่และทันตบุคลากรในแต่ละกลุ่มอายุกลุ่มละ 2 คนรวม 8 คน และผู้บริหารโรงพยาบาลฯ 1 คน รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจำนวน 32 ราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีคำถามหลักเกี่ยวข้องกับ ทักษะความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองและการใช้บริการทันตสุขภาพ ปัญหาและข้อเสนอต่อการส่งเสริมภาวะทันตสุขภาพโดยรวม เพื่อให้สอดคล้องสมบูรณ์กับวัตถุประสงค์ในการศึกษา

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามโดยตรงกับกลุ่มตัวอย่างผู้มาใช้บริการทันตสุขภาพของโรงพยาบาลฯ โดยขออนุญาตจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลฯ เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูล ในระหว่างที่กลุ่มตัวอย่างเป้าหมายมาใช้บริการฯ ที่โรงพยาบาลฯ แล้วรวบรวมแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความเรียบร้อยและความครบถ้วนของแบบสอบถามให้ครบตามสัดส่วนจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มอายุ หลังจากนั้นนำแบบสอบถามมาบันทึกหมายเลขประจำชุด และลงรหัสข้อมูลเพื่อเตรียมการบันทึกข้อมูลและประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ต่อไป

2.2 การสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจะดำเนินการไปพร้อมกับการสำรวจข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกตการณ์จากกลุ่มตัวอย่างผู้มาใช้บริการของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระ และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง ในแต่ละกลุ่มอายุตามจำนวนที่กำหนดไว้ และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติมจากทันตแพทย์ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่และทันตบุคลากรของโรงพยาบาลสมเด็จพระ

ยุพราชเวียงสระตามจำนวนที่กำหนดไว้ ในระหว่างและภายหลังการสำรวจข้อมูลและได้ผลเบื้องต้นจากการวิจัยเชิงปริมาณ

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความ งานวิจัย สิ่งพิมพ์ ที่หน่วยงานต่างๆจัดทำหรือรวบรวมไว้ รวมถึงเอกสารข้อมูลของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระและทางราชการ ตลอดจนการค้นคว้าจากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ งานวิจัยของสถาบันการศึกษาต่างๆ และการสืบค้นทางเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลและทดสอบสมมติฐานทางสถิติ โดยการประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป ทั้งนี้การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษาและการทดสอบสมมติฐาน กำหนดระดับนัยสำคัญ 0.05 หรือระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 สรุปการใช้เครื่องมือทางสถิติดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปในส่วนของคุณลักษณะส่วนบุคคล ความรู้และทัศนคติต่อทันตสุขภาพ พฤติกรรมการดูแลตนเอง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการดูแลตนเอง การใช้บริการด้านทันตสุขภาพ โดยสถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequencies) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.) ด้วยวิธีการคำนวณดังนี้ (Pongwichai, 2002)

2. สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) เพื่อการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษาและการทดสอบสมมติฐาน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญ 0.05 การใช้สถิติเชิงอนุมานดังนี้

2.1 Independent t-test เป็นการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของตัวแปรที่ศึกษาสำหรับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่เป็นอิสระกัน เช่นการจำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็นเพศชายและเพศหญิง เป็นต้น

2.2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance: One Way ANOVA) ด้วยสถิติการทดสอบ F-statistic สำหรับการทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ โดยการทดสอบค่าเฉลี่ยของตัวแปรระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่าสองกลุ่ม เช่น การจำแนกกลุ่มตัวอย่างออกตามตัวแปรกลุ่มอายุและการศึกษา เป็นต้น และในกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ ด้วยการทดสอบแบบจับคู่ทีละคู่ (Multiple Comparison) ด้วยวิธี Least Significant Difference (LSD) ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

2.3 สถิติทดสอบ Chi-Square เป็นการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสองตัวแปรที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการคำนวณดังนี้ (Pongwichai, 2002)

ผลการทดลอง

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการทันตกรรมของโรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระ กลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการทันตกรรม 391 คน เป็นเพศหญิงจำนวน 290 คน หรือร้อยละ 74.2 เป็นเพศชาย จำนวน 101 คน หรือร้อยละ 25.8 อย่างไรก็ตามได้ทำการสอบถามข้อมูลจากผู้ปกครองแทนในกรณีที่กลุ่มตัวอย่างเด็กที่มีอายุน้อย (ไม่เกิน 12 ปี) จึงได้จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ เป็นเพศหญิง 311 คน หรือร้อยละ 79.5 และเพศชาย 80 คนหรือร้อยละ 20.5 และพบว่าผู้ปกครองที่ให้ข้อมูลแทนในกลุ่มตัวอย่างเด็กจำนวน 62 คน ส่วนใหญ่ผู้ที่พาเด็กมารับบริการทันตกรรมหรือเป็นผู้ให้การดูแลทันตสุขภาพแก่เด็กคือมารดาจำนวน 44 คน หรือร้อยละ 71.0 ที่เหลือเป็นบิดา หรือ ญาติในครอบครัว กล่าวได้ว่าโดยส่วนใหญ่มารดาจะเป็นผู้มีบทบาทในการให้การดูแลด้านทันตสุขภาพแก่เด็กเป็นสำคัญ

2. ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 391 คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาปริญญาตรี 137 คน (ร้อยละ 35.0) และมีธยมศึกษา/ปวช. 137 คน (ร้อยละ 35.0) รองลงมาเป็นระดับประถมศึกษา 80 คน (ร้อยละ 20.5) ส่วนใหญ่มีอาชีพ รับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ114 คน (ร้อยละ 29.2) รองลงมา มีอาชีพประมง / เกษตรกรรม 68 คน (ร้อยละ 17.4) และเป็นนักเรียน / นักศึกษา 68 คน (ร้อยละ17.4) เป็นพนักงานบริษัทเอกชน 53 คน (ร้อยละ 13.6) ประกอบธุรกิจส่วนตัว 26 คน (ร้อยละ6.6) ค้าขาย 25 คน (ร้อยละ 6.4)

3. ด้านรายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 20,000 บาทต่อเดือน จำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 36.3 และครอบครัวมีรายได้อยู่ในช่วง 10,001 – 15,000 บาทต่อเดือน จำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ26.6 รองลงมาครอบครัวมีรายได้ 15,001 – 20,000 บาท จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.9 และรายได้ 5,001 – 10,000 บาท จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 17.6 เมื่อพิจารณาฐานะความพอเพียงของรายได้เทียบกับรายจ่าย พบว่าส่วนใหญ่มีฐานะปานกลางคือพอใช้จ่าย จำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 63.4 และฐานะอยู่ได้ค่อนข้างสบายจำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.6 และฐานะดีคืออยู่ได้สบายและ มีเหลือเงินออมจำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 12.5

4. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้บริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระเป็นจำนวน 367 คน คิดเป็นร้อยละ 93.9 รองลงมาได้ใช้บริการทันตกรรมที่คลินิกเอกชน/โรงพยาบาลเอกชนจำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 36.1 และอันดับสามได้แก่สถานื่อนามัย จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 19.4 ส่วนสถานที่ที่ใช้บริการน้อยที่สุดได้แก่หน่วยงานมาให้บริการที่ชุมชน จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ4.9

5. สถานที่หลักที่ใช้บริการทันตกรรมส่วนใหญ่ใช้บริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเวียงสระเป็นหลัก จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 61.6 รองลงมาอันดับสองได้แก่ ใช้บริการที่คลินิกเอกชน/โรงพยาบาลเอกชน จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 19.9 อันดับสามได้แก่สถานื่อนามัย จำนวน 39 คน หรือ ร้อยละ 10.0 ส่วนอันดับท้ายสุดได้แก่การใช้บริการทันตกรรมที่โรงพยาบาลศูนย์สุราษฎร์ธานีเป็นหลัก จำนวน 5 คน หรือร้อยละ 1.3 บริการทันตกรรมที่ใช้ได้แก่ บริการชุดหินปูนจำนวน 215 คนคิดเป็นร้อยละ 55.1 รองลงมาอันดับสองได้แก่ บริการอุดฟันจำนวน 205 คนคิดเป็นร้อยละ 52.6 อันดับสามใช้บริการ

ถอนฟันจำนวน 201 คนหรือร้อยละ 51.5% และอันดับสี่ได้แก่บริการตรวจสุขภาพช่องปากตามกำหนดเวลา จำนวน 121 คนหรือร้อยละ 31.0

6. สิทธิการรักษาส่วนใหญ่ใช้สิทธิบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าจำนวน 166 คนคิดเป็นร้อยละ 42.5 ของกลุ่มตัวอย่าง รองลงมาอันดับสองได้แก่สิทธิข้าราชการ/ พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน 98 คนหรือร้อยละ 25.1 อันดับสามใช้สิทธิประกันสังคมจำนวน 80 คนหรือร้อยละ 20.5 และอันดับสี่ได้แก่ใช้สิทธิของสมาชิกในครอบครัวจำนวน 17 คนหรือร้อยละ 4.3 และไม่มีสิทธิใดๆต้องเสียค่ารักษาเอง จำนวน 17 คนหรือร้อยละ 4.3

7. ด้านพฤติกรรมกรรมการดูแลตนเอง ผู้ใช้บริการทันตกรรมโดยรวมมีระดับพฤติกรรมกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพในภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติปานกลางที่ค่าเฉลี่ย 2.27 โดยมีพฤติกรรมกรรมการดูแลตนเองในภาวะปกติและในภาวะเจ็บป่วยอยู่ในระดับการปฏิบัติปานกลางที่ค่าเฉลี่ย 2.27 และ 2.30 ตามลำดับ

8. ทางด้านความรู้ด้านทันตสุขภาพ พบว่าค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความรู้ด้านทันตสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างโดยเฉลี่ยรวมเท่ากับ 0.66 อยู่ในระดับความรู้ปานกลาง พิจารณาจำแนกกลุ่มตัวอย่างพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีคะแนน 66.8-100 ระดับความรู้สูง จำนวน 215 คน หรือร้อยละ 55.0 ระดับความรู้ปานกลาง จำนวน 154 คน หรือร้อยละ 39.4 และระดับความรู้ต่ำ จำนวน 22 คน หรือร้อยละ 5.6

9. ผู้ใช้บริการทันตกรรมโดยรวมมีทัศนคติต่อทันตสุขภาพในเชิงบวก ทัศนคติระดับดี ด้วยค่าเฉลี่ยระดับทัศนคติที่ 3.41 และพบว่าผู้ให้บริการทันตกรรมโดยรวมมีการรับรู้ต่อปัญหาทันตสุขภาพในระดับสูงที่ค่าเฉลี่ย 3.63 เช่นเดียวกัน พบว่าผู้ให้บริการทันตกรรมโดยรวมมีการรับรู้ต่อการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพในระดับสูงที่ค่าเฉลี่ย 3.64 เป็นผลให้การรับรู้ต่อปัญหาทันตสุขภาพและการดูแลตนเองโดยรวมของผู้ใช้บริการทันตกรรม มีระดับการรับรู้สูง ด้วยค่าเฉลี่ยรวม 3.63

10. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารด้านทันตสุขภาพอันดับหนึ่งจากสื่อโทรทัศน์จำนวน 351 คนคิดเป็นร้อยละ 91.2 ของกลุ่มตัวอย่าง รองลงมาอันดับสองและอันดับสามใกล้เคียงกัน ได้แก่ สื่อโปสเตอร์ แผ่นพับ และสื่อหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ด้วยจำนวน 192 คน (ร้อยละ 49.9) และจำนวน 191 คน (ร้อยละ 49.6) และอันดับสี่ได้แก่ สื่ออินเทอร์เน็ต จำนวน 172 คน (ร้อยละ 44.7) แหล่งความรู้ที่เข้าถึงกลุ่มตัวอย่างน้อยที่สุดได้แก่ ชุมชน ผู้นำชุมชน จำนวน 64 คน (ร้อยละ 16.6)

11. กลุ่มตัวอย่างในการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพส่วนใหญ่จำนวน 209 คน หรือร้อยละ 53.5 เห็นตัวอย่างจากทันตแพทย์ผู้รักษา รองลงมาได้แก่เห็นตัวอย่างจากบุคคลในครอบครัว จำนวน 196 คนคิดเป็นร้อยละ 50.1 และอันดับสามได้แก่เพื่อน จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 27.1

วิจารณ์ผลการทดลอง

จากผลการศึกษาในภาพรวมสามารถกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพของผู้เข้ารับบริการของโรงพยาบาลสวดคอลลิ่งโดยภาพรวมตามโมเดล PRECEDE Framework และสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้คือ ปัจจัยนำ (Predisposing Factors) ปัจจัยเอื้อ (Enabling

Factors) และปัจจัยเสริม (Reinforcing Factors) ตามโมเดล PRECEDE Framework มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ตติกา ไตรไพบูลย์ (Tlaipibon, 1998) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการทำกิจกรรมกลุ่มพัฒนาคุณภาพงานของพยาบาล โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม ต่อการทำกิจกรรมกลุ่มพัฒนาคุณภาพของพยาบาล ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม ส่งผลต่อการทำ กิจกรรมกลุ่มพัฒนาคุณภาพงาน และสอดคล้องเช่นเดียวกันกับผลงานวิจัยของ สุวรรณ จัดเจน (Jadjaen, 1990) ซึ่งได้มีการใช้ PRECEDE Framework ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางด้านสุขภาพ อาหารของผู้ประกอบการค้าในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร แล้วดำเนินการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องของผู้ประกอบการโดยใช้กลวิธีในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ และปัจจัยเสริม พบว่า ปัจจัยทั้งสาม ส่งผลต่อพฤติกรรมทางด้านสุขภาพอาหาร หลังจากใช้กลวิธี เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้ประกอบการด้านอาหาร มีพฤติกรรมทางด้านสุขภาพอาหารถูกต้องและดีขึ้น สำหรับงานศึกษานี้ถือได้ว่ามีประโยชน์

1. ปัจจัยนำ

1.1 เพศ พบว่า เพศมีความความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพ และ เพศหญิงมีพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพที่สูงกว่าเพศชาย ซึ่งเป็นไปตามลักษณะทางธรรมชาติ ของเพศหญิงสุขภาพ และบทบาททางครอบครัวและสังคมที่เพศหญิงจะมีบทบาทในการดูแลสุขภาพใน ครอบครัว รวมทั้งผลการศึกษาที่พบว่าบุคคลที่ใกล้ชิดดูแลเด็กในการรักษาพยาบาลจะเป็นมารดา

1.2 ความรู้ด้านทันตสุขภาพ พบว่า ความรู้ด้านทันตสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพโดยรวม และทั้งในภาวะปกติและภาวะเจ็บป่วย ในทิศทางเดียวกันซึ่งสอดคล้อง ตามหลักเหตุผลที่ว่า เมื่อบุคคลมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องทันตสุขภาพก็จะมีผลในพฤติกรรมการปฏิบัติตามในแนวทางที่ถูกต้องควรจะเป็น เพราะความรู้เป็นปัจจัยเบื้องหลังประการหนึ่งต่อพฤติกรรม ของมนุษย์

1.3 ทศนคติต่อทันตสุขภาพ พบว่า ทศนคติต่อทันตสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพโดยรวมและทั้งในภาวะปกติและภาวะเจ็บป่วย ในทิศทางเดียวกัน ซึ่งทศนคติ เป็นความเชื่อ หรือการยอมรับประการหนึ่งของบุคคลที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกทั้งในทางปฏิบัติ ตามและการไม่ปฏิบัติตาม ซึ่งเกิดจากทศนคติที่มีต่อสิ่งนั้นทั้งในเชิงทศนคติที่ดี (เชิงบวก) หรือทศนคติที่ไม่ดี (เชิงลบ)

1.4 การรับรู้ต่อปัญหาทันตสุขภาพ พบว่า การรับรู้ต่อปัญหาทันตสุขภาพมีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพโดยรวมและทั้งในภาวะปกติและภาวะเจ็บป่วย ในทิศทางเดียวกัน อธิบายได้ว่าเมื่อบุคคลได้ทราบถึงปัญหาของโรคหรือช่องปาก ก็จะตระหนักได้ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นหรืออาจ เกิดขึ้น และการรับรู้นั้นก็จะเป็นการนำไปสู่การหาวิธีบำบัด หรือป้องกัน ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมการดูแลตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของพัชรลักษณ์ เกื้ออนาดี และสุปรินา อุดุลยานนท์ (Tarnadee & Adonyanoh,

1999) ได้ศึกษาพฤติกรรมการดูแลทันตสุขภาพช่องปากของชาวบ้านตำบลปามะนาว อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ชาวบ้านมีพฤติกรรมการดูแลตนเองเมื่อมีปัญหาในช่องปากเป็นส่วนใหญ่

2. ปัจจัยเอื้อ

2.1 รายได้ พบว่า กลุ่มรายได้ของครอบครัวที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพ และพบว่ากลุ่มรายได้ของครอบครัวที่มากกว่า 20,000 บาทจะมีพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพที่แตกต่างจากทุกกลุ่มรายได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยมีพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพในระดับที่สูงกว่า อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มรายได้ของครอบครัวที่สูงกว่าจะมีพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพในระดับที่สูงกว่า ทั้งนี้เนื่องมาจากฐานะทางเศรษฐกิจเป็นทรัพยากรในการดำรงชีวิตของครอบครัว การมีรายได้ที่สูงพอสมควรนอกจากที่สมาชิกในครอบครัวจะไม่ต้องคอยแสวงหารายได้หรืองานที่จะต้องทำเพิ่มเติมซึ่งทำให้ไม่มีเวลาได้ดูแลตนเองด้านสุขภาพรวมถึงทันตสุขภาพแล้ว การมีรายได้หรือฐานะเศรษฐกิจยังเพิ่มโอกาสหรือแนวทางในการที่จะรักษาหรือดูแลสุขภาพได้เพิ่มขึ้นด้วย รวมทั้งการเพิ่มโอกาสและความหลากหลายของการแสวงหาเวชภัณฑ์ที่จำเป็นที่เกี่ยวข้องประกอบ

2.2 ระดับการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษาที่ต่างกันมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพ และพบว่ากลุ่มระดับการศึกษาประถมศึกษา และมัธยมศึกษา / ปวช. จะมีพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพที่แตกต่างและต่ำกว่าจากทุกระดับการศึกษาที่สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ อาจกล่าวได้กลุ่มระดับการศึกษาที่ต่ำจะมีพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพในระดับที่ต่ำกว่า ทั้งนี้เหตุผลเช่นเดียวกับเรื่องความรู้ทันตสุขภาพ เพราะการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นย่อมสามารถหรือมีโอกาสที่จะได้รับความรู้ที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นยังส่งผลต่อพฤติกรรมการรวมกลุ่มซึ่งเพิ่มโอกาสต่อการได้รับข่าวสารหรือความรู้ด้านทันตสุขภาพที่เพิ่มขึ้นเช่นกัน

2.3 อาชีพ พบว่า อาชีพที่ต่างกันมีพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพที่แตกต่างกัน และพบว่าทุกกลุ่มอาชีพ จะมีพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นไปตามลักษณะการประกอบอาชีพ และเวลาที่ต้องใช้ไปในการประกอบอาชีพของแต่ละอาชีพที่ต่างกัน รวมทั้งอาชีพยังสะท้อนถึงกลุ่มสังคมในอาชีพนั้น

3. ปัจจัยเสริม

การได้รับการสนับสนุนและตัวอย่างจากครอบครัว พบว่า การได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพ และผู้ที่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวมีพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพที่สูงกว่า และพบว่าผู้ที่ได้รับตัวอย่างจากครอบครัวแตกต่างกันจะมีพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพแตกต่างกัน นั่นคือการได้รับตัวอย่างจากครอบครัวมีความความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพ และผู้ที่ได้รับตัวอย่างจากครอบครัวมีพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพที่สูงกว่า สอดคล้องกับการศึกษาของบุษบา จิรกุลสมโชค (Jirakonsomchok, 1986) ได้ศึกษาผลการใช้แรงสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อนนักเรียนและพ่อแม่ของนักเรียน ที่มีต่อพฤติกรรม

ด้านทันตสุขภาพในนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า การใช้แรงสนับสนุนทางสังคมจากเพื่อน และพ่อแม่ของนักเรียนมีประสิทธิผลต่อการปฏิบัติตัวด้านทันตสุขภาพเช่นเดียวกัน กลุ่มนักเรียนที่ได้รับแรงสนับสนุนทางสังคมจากพ่อแม่ มีทัศนคติด้านทันตสุขภาพดีกว่า

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา สามารถวางแผนทางในการส่งเสริมพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพได้บางประเด็นดังนี้

1. เพศหญิงโดยเฉพาะมารดาควรถูกกำหนดให้เป็นผู้มีบทบาทนำในการดูแลสมาชิกในครอบครัวต่อการมีพฤติกรรมการดูแลตนเองด้านทันตสุขภาพ รวมถึงการดูแลเด็กในครอบครัว และเป็นเป้าหมายในการณรงค์ให้เกิดทันตกรรมป้องกันในครอบครัว
2. การให้ความรู้ด้านทันตสุขภาพ การให้คำแนะนำ หรือการป้อนตัวอย่าง ควรกระทำต่อเพศหญิงเป็นกลุ่มแรกเพื่อที่จะกระจายผลทันตสุขภาพนี้สู่ระดับครอบครัวและชุมชน
3. ประเด็นในการสื่อสารข่าวหรือความรู้ด้านทันตสุขภาพควรกระทำแบบต่อเนื่องและครอบคลุมจำนวนครั้งที่มากขึ้นเพื่อเป็นการกระตุ้น

References

- Auaon, W. (2007). *The Research and Business Information*. Bangkok: Print at Me Publishing Co, (Thailand) Limited. (in Thai)
- Bureau of Dental Health, Ministry of Public Health. (2008). *Survey of Oral Health Status of the 6th Thailand 2006 – 2007 Report*. Bangkok: Bureau of Dental Health, Ministry of Public Health. (in Thai)
- Green, L. & Kreuter, M. (1991). *Health Promotion Planning*. Mountain View: Mayfield Publishing Co.
- Jadjaen, S. (1990). *The Analysis and Behavior Improvement on Food Sanitation of Entrepreneurs in High school Level by PRECEDE Framework*. Deseartation of Master of Science (Health Education): Graduate School of Mahidol University. (in Thai)

- Jirakonsomchok, B. (1986). *Effectiveness of Social Support Between Students with Friends and Students with their Parents on Oral Health Behavior*. Master of Science (Public Health). (in Thai)
- Ministry of Public Health, Department of Health Service Support Division of Health Education. (2006). *Surveillance tool*. Health behaviors, online, http://www.hblcenter.net/frontend/theme4-/document_list.php?Submit=Clear&ID_Inf_Ebook_Category=000031&Page=. (in Thai)
- Ministry of Health, Department of Health, Division of Oral Health. (2008). reported the results of a national survey of oral health status of the 6th Thailand, 2006-2007, 1st edition, Bangkok. Online. (in Thai)
- Pongwichai, S. (2002). *The Statistical Analysis by Computer*. Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Potisita, C. (2005). *The Art and Science of Qualitative Research*. Institute for Population and Social Research Mahidol University: Amarin Printing & Publishing Public Company Limited. (in Thai)
- Public Health Office of SURATANEE. (2010). *The Oral Health Survey of 2010*, Public Health SURATANEE (in Thai)
- Tarnadee, P & Adonyanon, S. (1999). The Oral Health Care Behavior of Villagers : Case Study of Pamanow District Bangfong Khon Kaen Province. *Khon Kaen University Dental Journal*, 2 (2), 46-57. (in Thai)
- Tlaipibon, D. (1988). *Factors Affecting the Development of Group Activities in Nakhon Chiang Mai Hospital*. Dissertation of Master of Science (Health Education): Graduate School of Mahidol University. (in Thai)

ผู้เขียน

นิตยา เจริญกุล

นักศึกษาปริญญาเอกหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
e-mail: nittaya_27@yahoo.com